

HISTORISK KULTURARV OG SAMFUNNS- DIGITALISERING

Af Ole Martin Rønning

Denne artikkelen tar for seg utviklingen av Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek i Oslo (Arbark) fra etableringen i 1908 og fram til i dag. Teksten beskriver og analyserer endringene i arkivets virksomhet, sett i lys av en skiftende samfunnskontekst og teknologisk utvikling, eierorganisasjonenes interesser og målsettinger, og arkivets egne arkiv- og historiefaglige ambisjoner. Det trekkes også fram aktuelle utfordringer og løsninger knyttet til den allmenne samfunnsdigitaliseringen som har foregått gjennom de siste tiårene.

Arbarks historie er tidligere beskrevet i en omfattende framstilling uten kildehenvisninger som ble utgitt ved arkivets 100-års jubileum i 2008,¹ og som utgjør et grunnlag for denne artikkelen. Videre brukes interne kilder fra Arbarks virksomhet og eierorganisasjonene Landsorganisasjonen (LO) og Arbeiderpartiet (AP). Artikkelen tar utgangspunkt i følgende problemstilling: Hvordan har arkivet endret seg gjennom de snart 120 år som er gått siden opp-

rettelsen? Hvilke årsaksfaktorer har vært avgjørende ved viktige skilleveier? For å besvare spørsmålene brukes et analytisk rammeverk, der utviklingen forstås som resultat av et samspill innenfor tre ulike nivåer. Det første nivået består av samfunnsmessige og andre overordnede kontekstuelle føringer. Dette er ytre faktorer som arkivet i liten grad har noen innvirkning på. Det andre nivået er eiernes ønsker og visjoner for virksomheten. Disse utgjør en intern beslutningssfære, der eierne legger bestemmende føringer, men som også er influert av den generelle samfunnskonteksten og som til en viss grad kan påvirkes av arkivet selv. Det tredje nivået er Arbarks egne arkiv-, bibliotek- og historiefaglige målsettinger og valg. Det innebærer skiftende prioriteringer, vurderinger og beslutninger gjort av arkivets ledelse og personale, samt innspill fra enkeltpersoner og forskningsmiljøer som har stått arkivet nær.

Med blikk til Sverige

Som så mye i norsk arbeiderbevegelse kom også ideen om et eget arkiv utenfra. I 1905 kunne man lese i arbeiderpartiavisen *Ny Tid* hvordan Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm var både til praktisk nytte og av stor kulturhistorisk interesse for svensk arbeiderbevegelse.² Samme år ga LO og AP formann i Norsk jern- og metallarbeiderforbund Marius Ormestad og partisekretær Magnus Nilssen i oppdrag å etablere et tilsvarende arkiv i Norge.

Hovedproblemet var mangelen på passende lokaler. Først da Folkets hus på Youngstorget i Kristiania sto ferdig i 1907, ordnet det seg slik at arkivet kunne flytte inn der. I løpet av 1908 ble lokalene i kjelleretasjen innredet. Samtidig falt det organisasjonsmessige på plass. Arbeiderbevegelsens arkiv ble organisert som et felleseie mellom LO og AP. Vedtektene slo fast at arkivet skulle samle og oppbevare alle slags trykksaker og dokumenter fra den politiske, faglige og kooperative arbeiderbevegelsen i Norge samt viktige trykksaker fra den utenlandske bevegelsen. Driftsutgiftene skulle deles mellom eierne.³

I februar 1909 åpnet arkivet for publikum. Fasilitetene var “utmerkede” med elektrisk lys, sentralvarme og ventilasjon. Samlingene ble oppbevart i to brannsikre rom. De besøkende brukte et arbeidsrom som vendte ut mot gaten. Men det var lite penger til drift. Arkivet holdt åpent bare tre timer i uka, og Marius Ormestad måtte selv

fungere som arkivar. Derimot favnet samlingsoppbyggingen vidt, med publikasjoner (bøker, aviser og trykksaker) og unikt arkivmateriale som forhandlings- og regnskapsprotokoller og kopibøker fra organisasjoner. Arkivet sendte ut en appell til nærmere 1000 mottakere, herunder parti- og fagforeninger, partiaviser, trykkerier og kooperative foretak om å sende inn arkivmateriale. Men responsen kunne vært bedre. Gjennom 1909 kom det bare om lag 70 svar. Likevel representerte det innkomne materialet over 300 norske foreninger og virksomheter samt flere utenlandske.⁴ I årene som fulgte hadde arkivets virksomhet en beskjeden karakter. De ulike arkivarene som sto for driften, var deltidsansatt og holdt åpent noen timer på kveldstid gjennom uka.⁵

Hvilke motiv lå bak etableringen av arkivet? Det er pekt på behovet for å ha en institusjon hvor aktive i arbeiderbevegelsen og andre interesserte arbeidere kunne møtes og ha tilgang på relevant litteratur. Slik er opprettelsen tolket som et virkemiddel i arbeiderbevegelsens samfunnsomdannende prosjekt. Arkivet kunne bidra til å fremme arbeiderklassens interesser. Samtidig er også behovet for informasjon og kunnskap, samt stolthet over arbeiderbevegelsens vekst trukket fram som drivkrefter.⁶ Arbeiderbevegelsen måtte dokumentere sin egen virksomhet, særlig gitt ambisjonene om å være en aktiv politisk og samfunnsomdannende aktør.

Brytningstid og konsolidering

Årene etter 1917 var preget av ideologisk strid innenfor norsk og internasjonal arbeiderbevegelse, kombinert med et høyt faglig og politisk konfliktnivå. De interne konfliktene toppet seg med splittelsen av AP i november 1923 og opprettelsen av Norges Kommunistiske Parti. Også driften av arkivet ble sannsynligvis påvirket av kranglingen, siden det ikke finnes noe dokumentasjon for årene 1923 og 1924. Først fra 1925 kan vi tro at driften kom inn i mer stabile former. Blant annet økte utvekslingen av publikasjoner med arbeiderarkivene i Sverige og Danmark. På denne tiden var åpningstiden for publikum fremdeles bare én time om ettermiddagen, tre dager i uken.⁷

Utover i 1920- og 1930-årene ekspanderte Arbarks samlinger jevnt og trutt. Plassmangel og trange lokaler var et tilbakevendende og etter hvert akutt problem. Men arkivet levde i skyggene. Arbark er blitt karakterisert som en "liten og tillukket institusjon" fram til 1940.

Bortsett fra samhandlingen med de nordiske søsterarkivene, for eksempel ved felles arkivmøter, er det ingen sporbar kontakt mellom Arbark og andre norske bevaringsinstitusjoner eller akademiske miljøer.⁸ Arkivet drev ikke noe formidlingsarbeid. Eiernes bevilgninger var minimale og ga lite rom for utvidelse av virksomheten og utadrettet virksomhet.

I siste halvdel av 1930-årene hadde arbeiderbevegelsens innflytelse i samfunnet vokst. Parallelt skjedde det et betydelig oppsving i arbeiderbevegelsens satsing på arbeiderkultur og opplysningsarbeid. Det oppsto en rekke nye organisasjoner og aktiviteter, for eksempel innenfor arbeiderteater og arbeiderfilm. Visjonen var en ny og alternativ sosialistisk kulturform som på sikt var ment å erstatte den eksisterende borgerlige kulturen.⁹

Den organisasjonsmessige og kulturelle veksten omfattet også arkivet. Arbark fikk endelig gjennomslag for sine ønsker om mer plass og kunne ta i bruk nye lokaler i et utvidet Folkets Hus høsten 1936. Samtidig ble arkivet faglig styrket. Den utdannede bibliotekaren Henrik Hjartøy fra Deichmanske bibliotek ble deltidsansatt som arkivar. Hjartøy hadde tidligere bygget opp det såkalte "røde bibliotek" i industribyen Rjukan.¹⁰ Nå satte han i gang med en omorganisering og katalogisering av Arbarks samlinger.¹¹ Under Hjartøys profesjonelle oversyn kom arkivet inn i en ny driftsfase fram mot andre verdenskrig. Samlingene økte jevnt i omfang. En assistent ble tilsatt på deltid.¹² Eiernes økte bevilgningene til arkivet med mer enn 150 prosent og la mer vekt på en profesjonell drift av arkivet.¹³

Krig og gjenreisning

Den tyske invasjonen 9. april 1940 endret drastisk Arbarks rammevilkår. Fagforeningsarkiver hadde liten interesse for tyskerne, men en lang rekke forfattere ble raskt forbudt og bøkene beslaglagt.¹⁴ Høsten 1940 ble alle politiske partier utenom det nazistiske Nasjonal Samling forbudt. Samtidig ble partienes arkiver konfiskert eller ødelagt. I den truende og uforutsigbare situasjonen trådte Henrik Hjartøy fram som en handlingens mann. For å forsøke å holde nazistene unna, endret han arkivets navn til Fagbevegelsens arkiv. Samtidig pakket han ned de mest verdifulle bøkene og arkivene, og gjemte disse på ulike steder i og utenfor Oslo. Hjartøy ble arrestert for motstandsvirksomhet i fe-

bruar 1944, men saken var ikke relatert til arkivets virksomhet. Arbark unngikk derfor uønsket oppmerksomhet gjennom krigsårene. Driften kunne opprettholdes og samlingene ble bevart noenlunde intakte.¹⁵

I mai 1945 var gjenreisningsoptimismen stor. Derfor var det ikke merkelig at LO- og AP-ledelsen samme høst besluttet å reorganisere driften av arkivet. Målsettingen var ambisiøs: å bringe Arbarks virksomhet opp på et nivå tilsvarende arbeiderarkivene i de andre nordiske landene.¹⁶ Driftsbudsjettet økte kraftig.¹⁷ LO overtok ansvaret for driften, mens AP skulle betale en fjerdedel av kostnadene, ikke halvparten som før. Nye arkivlokaler ble skaffet til veie i nærheten av Folkets hus i en bygning LO hadde kjøpt under krigen. Dette var et tidligere forskningsinstitutt som hadde en stor lesesal og innredet bibliotek, og Arbark kunne også overta instituttets boksamling.¹⁸ Samtidig ble det for første gang ansatt en arkivar på fulltid. Øyvind Berntsen var utdannet bibliotekar og hadde vært tilknyttet arkivet som assistent før krigen. Henrik Hjartøy overtok som styreformann, en stilling han hadde fram til han døde i 1971.

Fram til 1945 hadde arkivet vært drevet på sparebluss. Eierne viste liten vilje til å finansiere noen utvidelse av arkivet. Virksomheten hadde begrenset seg til innsamling og katalogisering av kilder, trykksaker og litteratur. Med bare én deltidsansatt arkivar var det vanskelig å følge opp den voksende samlingen og få til faglig utvikling. Styret og arkivaren kom i liten grad med andre innspill enn appeller om økte tilskudd fra eierne. Det var ikke før i siste halvdel av 1930-årene at arkivet fikk noe mer ressurser som igjen muliggjorde større lokaler og en viss vekst i virksomheten. Denne økningen må hovedsakelig forstås som en del av arbeiderbevegelsens generelle ekspansjon i perioden og i mindre grad som et uttrykk for økt interesse i LO og AP-ledelsen for arkivet eller dets muligheter. I 1945 framsto arbeiderbevegelsen som et dominerende tyngdepunkt i norsk politikk. Medlemstallet i både parti og fagbevegelse vokste raskt. Med økte ressurser og arbeiderbevegelsens integrasjon i samfunnet og statsmakten, falt det seg naturlig at LO og AP-ledelsen støttet en utvidelse av interne virksomheter som Arbark, slik at arkivet samsvarte med bevegelsens nye betydning og selvbilde.

Et historisk forskningsinstitutt?

Flyttingen til de nye lokalene skjedde i 1946. Med økte ressurser kom

nye oppgaver og virkeområder. Arkivet begynte å lage historiske utstillinger. I forbindelse med Den sosialistiske aftenskoles 40-års jubileum i 1949 arrangerte arkivet en utstilling av studiemateriell som hadde vært brukt i arbeidernes opplysningsvirksomhet. Fra slutten av 1940-årene ble arkivets billedsamling kraftig utvidet og etter hvert en sentral bestanddel av arkivets samlinger.¹⁹ Slik gled arkivet gradvis inn i en ny rolle som aktiv formidler av arbeiderbevegelsens kultur og historie, istedenfor passivt å samle inn og dokumentere organisatorisk og politisk virksomhet.

Det dukket også opp planer om å gjøre arkivet til et senter for forskning på arbeiderbevegelsens, eller snarere arbeiderklassens, historie. Initiativtaker var historikeren Edvard Bull. Bull ville utvikle en ny form for arbeiderhistorie, skrev han til LOs sekretariat i november 1949, og noe annet enn arbeiderbevegelsens historiefortelling som så langt hadde handlet om ledende personer og framveksten av organisasjonene. Istedenfor ønsket Bull å bruke muntlige kilder for å undersøke utviklingen av arbeidernes levkår og hva arbeiderbevegelsen hadde betydning for den enkelte.²⁰ Hvordan bodde arbeiderne? Hva og hvor mye spiste de? Det hastet med å intervju veteraner før de gikk bort. Parallelt måtte arkiv og skriftlig dokumentasjon samles inn og sikres. Derfor måtte det etableres et "arbeiderklassens historieinstitutt" som det ville være naturlig å organisere på Arbark, mente Bull.²¹

Det er sannsynlig at Bull selv ønsket å lede det foreslåtte historieinstituttet,²² men han ble fort skuffet. LO-formann Konrad Nordahl ga umiddelbart beskjed om at det ikke kom på tale med noe historieinstitutt. Det fantes ikke penger til å ansette noen historiker, men Arbarks eksisterende personale kunne arbeide med minneinnsamlingen, foreslo en gruppe som utredet saken. Løsningen ble å opprette Den historiske komité som en egen enhet i tilknytning til Arbark, men adskilt fra arkivets øvrige virksomhet.²³ Komiteen fikk til slutt en begrenset finansiering fra LO som gjorde det mulig å ansette en historiefaglig prosjektmedarbeider.²⁴ Edvard Bull etablerte seg ved Norsk Folkemuseum og videreutviklet prosjektet om "historie nedenfra" der. Likevel opprettholdt han tilknytningen til Arbark i årene som fulgte, først som styremedlem i Den historiske komité og senere som representant i arkivets styre fra 1956 til 1973.

Utover minneinnsamlingen utarbeidet Den historiske komité et studieopplegg for lokalhistoriske arbeidsgrupper i samarbeid med

Arbeidernes Opplysningsforbund (AOF). Gruppene skulle samle inn relevant lokalt kildemateriale til belysning av arbeiderbevegelsens historie. Komiteen gjennomførte også en undersøkelse blant arbeiderbevegelsens sentrale og lokale organisasjoner for å få en oversikt over historisk kildemateriale.²⁵ Etter hvert ble minneinnsamlingen avløst av et prosjekt som skulle kartlegge stiftelsesdatoer for organisasjonene, slik at det kunne utarbeides historikker ved passende jubileer. Dermed gled oppmerksomheten vekk fra Bulls opprinnelige idé om historie nedenfra og over til mer tradisjonelle beskrivelser av bevegelsens organisasjonshistorie. På slutten av 1956 ble Den historiske komité oppløst. Året etter sluttet prosjektmedarbeideren. Igjen hadde arkivet bare én heltidsansatt, bibliotekar Berntsen. Eiernes manglende finansieringsvilje var sannsynligvis utslagsgivende for at satsingen på arbeiderklassens historie tilsynelatende munnet ut i ingenting.

Nye veier

Arbarks styre ga ikke opp ambisjonene. Høsten 1958 ville styret ansette en ny arkivar, blant annet for å fortsette minneinnsamlingen og hjelpe organisasjoner som ønsket å skrive sin historie. Kandidaten var den unge historikeren Per Maurseth.²⁶ Maurseth hadde skrevet om splittelsen av AP i 1920-årene og var vel kvalifisert for stillingen. Men han var også en profilert figur innenfor det venstreopposisjonelle Sosialistisk Studentlag – en forening ledende LO- og AP-kretser var mektig irritert over.²⁷ Sannsynligvis var det grunnen til at LO- og AP-ledelsen satte foten ned for ansettelse av Maurseth og istedenfor ba arkivets styre lyse ut stillingen.²⁸ Etter utlysningsrunden sto fremdeles Maurseth igjen som den best kvalifiserte søkeren, men på grunn av de utvetydige negative signalene fra eierne vegret styret seg for å avgi en prioritert innstilling.²⁹ LO- og AP-ledelsen “løste” problemet ved å legge hele saken på is.³⁰

Uten noen ny arkivar i sikte, skiftet Arbarks styre oppmerksomheten over til spørsmålet om å få tak i større lokaler, inkludert spesialinnredede magasiner, i forbindelse med en planlagt utvidelse av Folkets Hus. Da kunne fagforbundenes historiske arkiver lett overføres dit for bevaring. Denne satsingen var også LO- og AP-ledelsen positivt innstilt til, og gjennom 1960 og 1961 kom både planløsning og dekning av økte driftsutgifter på plass. Det faste personalet skulle øke til fire ansatte: en arkivar, en bibliotekar, en kontordame og en arkivassistent.³¹

Høsten 1961 satte styret kursen for utviklingen av arkivet i årene som fulgte.³² Planen for Arbarks framtidige drift tok utgangspunkt i fagforbundenes behov. En undersøkelse hadde vist at forbundene ikke ønsket å utvide bibliotekvirksomheten. Det meste av litteratur kunne finnes andre steder. Derimot var det “meget store oppgaver på det arkivmessige felt”. Forbundene ville ha Arbark som et sentralarkiv for sitt gamle materiale. Nye personalressurser måtte derfor gå til å bygge opp Arbarks arkivkapasitet. Styret presiserte også at den foreslåtte bemanningen ikke ga noe rom for minneinnsamling eller oppdragsskriving av historiske framstillinger.³³

Etter å ha brukt sommeren til flytting, kunne arkivet i september 1962 ønske publikum velkommen til nye lokaler i den nybygde delen av Folkets hus på Youngstorget. I femte etasje var det innredet lesesal og kontorer for personalet, med en egen heis ned til arkivmagasinet i kjelleretasjen. Omleggingen av Arbark representerte et vannskille i arkivets utvikling. Fram til nå hadde Arbark i stor grad vært et bibliotek som oppbevarte arkivmateriale. Med økt personale og nye arkivmagasiner beveget Arbark seg i retning av å bli en profesjonell arkivinstitusjon. Det er verdt å merke seg at ekspansjonen og de økte driftskostnadene svarte ut ønskene fra fagforbundene om Arbarks vei videre. Det er sannsynlig at denne forankringen bidro til at eierne støttet arkivstyrets planer og at LO aksepterte å finansiere ekspansjonen med en betydelig økning i driftsstøtten.³⁴ Samtidig ble historisk forskning, minneinnsamling og tekstproduksjon bevisst nedprioritert av eierne, framfor håndtering av arkivene.

Venstreradikalisme og østkontakter

Likevel forsvant ikke arkivets historiefaglige ambisjoner. I august 1962 tiltrådte historikeren Arne Kokkvoll i stillingen som arkivar. Kokkvoll ble med sin arbeiderbakgrunn anbefalt av “både fagfolk og partifolk” og framsto som politisk spiselig for LO- og AP-ledelsen.³⁵ Som faghistoriker brakte han arkivet nærmere academia gjennom sin kontakt med Historisk institutt på Universitetet i Oslo. Kokkvoll foreleste også i arbeiderbevegelsens historie rundt om i arbeiderbevegelsen. En annen oppgave for ham var å bidra til å få opprettet lokale arbeiderbevegelsens arkiver.³⁶ Det første av disse var etablert i Tønsberg i 1959. Men det gikk tregt andre steder.³⁷ I 1968 kom det et lokalarkiv i Kristiansand,

mens arkivutvalgene i andre byer slet med økonomiske problemer og laber interesse.³⁸ Først i 1970- og 1980-årene skøyt etableringen fart, noe vi skal komme tilbake til senere.

Kokkvoll vektla arbeiderbevegelsens lokal- og kulturhistorie,³⁹ men han hadde samtidig en utpreget internasjonal orientering som strakk seg langt utover arkivets tradisjonelle forbindelser med de nordiske søsterarkivene. Umiddelbart begynte Kokkvoll å knytte kontakter med utenlandske bevaringsinstitusjoner og historikermiljøer, inkludert i Sovjetunionen og det kommuniststyrte Øst-Europa. Spesielt i Sovjetunionen fantes det spennende kilder om norsk arbeiderbevegelse. Institutt for Marxisme-Leninisme i Moskva oppbevarte arkivene etter Den kommunistiske internasjonale (Komintern) som ble oppløst i 1943. Både AP (fra 1919 til 1923) og Norges Kommunistiske Parti (fra 1923 til oppløsningen) hadde vært med i Komintern. Men arkivene var strengt hemmelige og utilgjengelige for norske historikere. Muligens tok Kokkvoll tok opp spørsmålet om Moskva-arkivene med sine sovjetiske kontakter. I august 1964 ble han i alle fall gjennom den sovjetiske ambassaden i Oslo invitert til et studieopphold ved Institutt for marxisme-leninisme.⁴⁰ Framme i Moskva fikk Kokkvoll anledning til å se noen relevante arkiver og kopiere materialet til bruk på arkivet i Oslo.⁴¹

Fra 1967 ble den årlige konferansen Internationale Tagung der Historiker der Arbeiterbewegung i Linz i Østerrike et viktig kontaktpunkt for Kokkvoll. Konferansen hadde en brobyggende funksjon og var en plattform for dialog mellom historikere fra begge sidene av jernteppet.⁴² Kokkvolls samarbeid med østblokklandene var ikke uten kontroverser. Enkelte i LO-ledelsen var skeptisk til hans kontaktnett i kommunistkontrollerte land. Men Kokkvoll avviste klagen. Tvert imot understreket han at samarbeidet med de internasjonale kontaktene utelukkende var til fordel for arkivets faglige virksomhet.⁴³

Arne Kokkvoll var en markant politiker på APs venstrefløy. Han var leder for Oslo Arbeidersamfunn i 1966-1967 og aktiv i Arbeiderbevegelsens informasjonskomité mot norsk medlemskap i EEC (AIK) i tiden fram mot folkeavstemningen om medlemskapet i 1972. Samtidig utviklet Kokkvoll sine kontakter østover i den grad at han ble styremedlem i venneorganisasjonen Sambandet Norge-Sovjetunionen. Kokkvoll var også en nøkkelfigur i organiseringen av protestaktiviteter mot amerikansk krigføring i Vietnam samt Norges medlemskap i NATO. Kokkvolls utenlandske forbindelser og radikale politiske virk-

somhet førte i 1968 til at Overvåkningspolitiet igangsatte romavlytting av hans kontor på Arbark. I samarbeid med APs partisekretær Ronald Bye ble det montert skjulte mikrofoner. Begrunnelsen for avlyttingsoperasjonen var påståtte “hyppige besøk av KGB-folk fra den sovjetiske ambassaden” hos Kokkvoll. Samme år organiserte Bye også telefonavlytting av Kokkvoll. Men resultatet av avlyttingen er vurdert som “magert”.⁴⁴

I takt med den generelle samfunnsradikaliseringen utover i 1960-årene viste Arne Kokkvoll seg å være langt mer radikal enn hva som var forventet ved ansettelsen av ham i 1962. Kokkvolls utadvendte profil og politiske roller bidro til å koble arkivet til APs venstrefløy. Det utløste “dyp skepsis” blant sentrale personer i arbeiderbevegelsen, og noen ønsket visstnok ikke å avlevere sine arkiver til en institusjon ledet av Kokkvoll. I andre kretser førte Kokkvolls posisjon tvert om til økt tillit.⁴⁵ Det bidro sannsynligvis til at arkivets samlinger ble utvidet til også å omfatte de andre partiene på venstresiden, som Sosialistisk Folkeparti i 1969, senere Sosialistisk Venstreparti i 1987, og Norges Kommunistiske Parti i 1991.

Arbeiderhistoriens gullalder

Fra slutten av 1960-årene økte interessen blant forskere og studenter for arbeiderhistorie markant, noe som ledet til en voksende etterspørsel etter arkivets kilder. Arbark ble også i økende grad knyttet til disse historiske forskningsmiljøene. Både Arne Kokkvoll og andre ansatte på Arbark underviste i arbeiderhistorie ved høyskoler og universiteter. For eksempel arbeidet Kokkvoll på heltid ved Historisk institutt på Universitetet i Trondheim i årene 1976-1978.⁴⁶ Kokkvoll var på slutten av 1960-årene opptatt av å bruke den nye forskningen til å få “laget en bredere og riktigere framstilling av norsk arbeiderbevegelsens historie enn det vi har hatt grunnlag for så langt”. Arbark skulle være “et senter for forskning”, og han så “fram til den dagen da arkivet kan drive forskning i egen regi med egne forskere”.⁴⁷

Interessen for arbeiderhistorie kom også til uttrykk gjennom etableringen av lokale arbeiderbevegelsens arkiver. Mens det i 1960-årene som nevnt bare hadde vært mulig å få etablert et arkiv i Kristiansand som dekket Agderfylkene i tillegg til arkivet i Vestfold, kom det en rekke andre til løpet av 1970- og 1980-årene. Det er pekt på at samtidens vektlegging av lokal- og regionalhistorie var en viktig driv-

kraft bak etableringene av nye arkivorganisasjoner. Andre populære forskningsfelt som individuell livshistorie og mikrohistorie økte interessen for muntlige kilder og intervjuer. Utviklingen av distriktshøgskoler forsterket det lokale fokuset.⁴⁸ For eksempel førte Distriktshøgskolen på Lillehammers satsing på arbeiderhistorie og studier av humannsvesenet til oppbyggingen av arbeiderbevegelsens arkiver i Opppland rundt en desentralisert modell med fylkets museer som bevaringsinstitusjoner rundt 1980.⁴⁹ I 1973 kom det regionale arbeiderbevegelsens arkiver i Rogaland og Trøndelag, Bergen (1975), Nord-Norge (1976), Telemark (1980), Møre og Romsdal (1984), Hedmark (1985), Østfold (1987) og Sogn og Fjordane (1989). I tillegg tok Arbark på seg rollen som regionalt arkiv for Buskerud, Akershus og Oslo. Dermed var alle landets fylker dekket.⁵⁰ Regionalarkivene samarbeidet hovedsakelig med depotinstitusjoner som by- og fylkesarkiv, biblioteker og etter hvert interkommunale arkiv og statsarkivene, for å plassere innsamlede arkiver. Bare de regionale arkivorganisasjonene i Hedmark og Telemark hadde egne arkivdepot.

Arbarks institusjonelle vekst gjennom 1960-årene ble kronet i 1972 med at arkivet for første gang fikk statlig støtte gjennom Kulturdepartementet. Den målrettede oppbyggingen av arkivbestanden og formidlingsvirksomheten hadde etablert Arbark som en viktig privatarkivaktør ved siden av Riksarkivet, statsarkivene og andre bevaringsinstitusjoner. På denne tiden hadde arkivvirksomheten vokst klart forbi biblioteksfunksjonene som tidligere hadde utgjort Arbarks kjerneområde. Statsstøtten skulle vokse betydelig og utgjorde i 1980 hele 45,2 prosent av driftsfinansieringen. Sammen med en økning i LOs bidrag finansierte dette 1970-årenes ekspansjonstid for Arbark.⁵¹

Slik sammenfalt 1970- og 1980-årenes høykonjunktur for arbeiderhistorieforskningen med en betydelig vekst i Arbarks virksomhet. Fra 1970 til 1989 ble antall stillinger ved Arbark mer enn doblet (fra 5 til 10,5).⁵² Arkivets vektlegging av arbeiderhistorie og forskning ble speilet i ansettelsen av flere historikere i denne perioden som ved siden av arkivoppgavene også drev med egen forskning.⁵³

I 1974 ville Arne Kokkvoll etablere et eget forum for arbeiderbevegelsens historie i Norge, etter inspirasjon fra tilsvarende arbeiderhistoriske selskaper i de andre nordiske landene, og med arkivet som naturlig sentrum.⁵⁴ Det ble aldri opprettet noen formell sammenslutning, men Arbark kom utover i 1970-årene til å utgjøre navet i et nettverk av historikere som forsket på arbeiderbevegelsen. Nettverket sto i

1976 bak etableringen av *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie* som ble utgitt av det radikale forlaget Pax. Sammen med de nordiske søsterarkivene arrangerte Arbark også en rekke nordiske konferanser for forskning i arbeiderbevegelsens historie; den første foregikk i Finland i 1974. Det var særlig kulturhistoriske emner som sto sterkt innenfor arkivets forsknings- og formidlingsarbeid. Arne Kokkvoll skrev AOFs 50-årsjubileumshistorie i 1981; samme år produserte arkivet en bok om arbeiderfaner og arrangerte utstillingen "Bildet som våpen".⁵⁵ Utstillingen var grunnlaget for en bok med samme navn som kom ut i 1984.⁵⁶ På denne tiden utgjorde formidlingsvirksomheten en betydelig del av arkivets virksomhet.⁵⁷

Det største historieprosjektet som arkivet initierte i denne perioden var et seksbinds historieverk som var planlagt utgitt til APs 100-årsjubileum i 1987: *Arbeiderbevegelsens historie i Norge*. Arne Kokkvoll var en av redaktørene og skulle skrive ett bind i verket. Men prosjektet gikk ikke som forventet. Flere av bindene ble forsinket. Edvard Bull døde brått før han fikk fullført det andre av de to bindene han skulle skrive. Det måtte også hentes inn en ny forfatter som erstatning for Kokkvoll som sa fra seg arbeidet.⁵⁸ Også *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie* fikk problemer. På grunn av sviktende salg og økonomiske problemer tok Tiden forlag over utgivelsesansvaret fra Pax i 1984. I 1986 ga også Tiden opp og la ned tidsskriftet.⁵⁹ Arkivet tok over med utgivelsen av tidsskriftet *Arbeiderhistorie* fra 1987.

Den nye sosialhistoriske og politiske orienterte arbeiderhistorien som slo igjennom i 1970-årene og hadde sin gullalder fram til slutten av 1980-årene, førte til økt aktualitet og interesse for arkivet. I denne perioden ble historisk forskning og formidling en sentral del av arkivets virksomhet. Men Arbark ble ikke omformet til noe forskningsinstitutt. Arkiv- og bibliotekfaglige aktiviteter fortsatte å utgjøre grunnstammen i virksomheten. I 1985 tok arkivet i bruk utvidede lokaler i Folket hus, inkludert et større spesialinnredet arkivmagasin. LO finansierte utbyggingen og dekket arkivets økte driftskostnader i årene som fulgte.⁶⁰ Igjen viste eierne betalingsvillighet når det gjaldt å sikre de stadig voksende arkivsamlingene.

Arkivfaglig profesjonalisering

Ved inngangen til 1990-årene sto Arbark overfor sprikende forvent-

ninger og et økende ressursbehov. Arkivet ønsket å drive enda mer historisk forskning og økt formidling. Parallelt deltok det i en arkivfaglig profesjonalisering. Med det nye arkivmagasinet i 1985 ble arkivmaterialet skilt ut fra bibliotekets samlinger og plassert for seg selv. Det var utgangspunkt for en systematisk gjennomgang og selvstendig registrering av arkivsamlingen. Samtidig medvirket Arbark i den generelle faglige utviklingen og kompetanseoppbyggingen rundt privatarkiv. Arkivet samarbeidet med Riksarkivets privatarkivavdeling. Det var aktivt med i fagutviklingen som foregikk i Landslaget for lokal- og privatarkiv, det nåværende Arkivforbundet, fra stiftelsen i 1987. Sammen med andre aktører involverte Arbark seg i oppbyggingen av arkivsystemet ASTA fram til systemet ble tatt i bruk av arkivet i 1996.⁶¹ I tillegg kom utviklingen innenfor fagfeltene bibliotek og foto. Den faglige profesjonaliseringen krevde mer ressurser i form av personale og endrede arbeidsoppgaver. Ikke minst økte ny EDB-teknologi og innføringen av digitale katalogsystemer behovet for investeringer i datautstyr og programvare.

I 1989 overtok historikeren Trond Bergh lederstillingen. Bergh gjennomførte en evaluering som konstaterte at arkivet hadde “tatt på seg flere og mer ressurskrevende oppgaver” enn det hadde kapasitet til å løse. Det var ikke mulig å drive et “systematisk utadrettet registrerings- og innsamlingsarbeid”. Etterslepet i ordningsarbeidet var stort. Også de andre siden ved driften hadde sine utfordringer. Biblioteket hadde “svært liten anledning til å arbeide med annet enn innkjøp, registrering og utlån”. Bare “en liten brøkdel” av fotosamlingen var registrert, og det var således “et særlig stort gap mellom innkommet og registrert materiale”.⁶²

Som løsning på problemene skisserte Bergh en fornyet satsing på historiefaglig virksomhet. De fire historikerne ved arkivet burde i større grad frigjøres fra arkivoppgaver og ideelt sett bruke mellom 30 og 50 prosent av sin tid til historiefaglige gjøremål. I tillegg burde det vurderes å styrke staben med flere historikere som “nesten utelukkende burde arbeide med forskning”.⁶³ En ny utredning høsten 1992 foreslo på samme vis å utvikle arkivet til å bli en “sentral og seriøs historiefaglig institusjon både innad i arbeiderbevegelsen og i det nasjonale faghistoriske miljø”. Historiefaglig virksomhet og forskning måtte være en “selvfølgelig og grunnleggende del av arkivets gjøremål”.⁶⁴

Det ble med planene. Heller ikke nå var det mulig å få eierne med

på å finansiere en større satsing på historisk forskning. I 1998 pekte en evaluering på at Arbark ikke hadde klart å sette i gang egne større historieprosjekter. For eksempel hadde LO-ledelsen konsekvent avvist et historieprosjekt knyttet til LOs 100-årsjubileum i 1999, delvis på grunn av de blandede erfaringene fra verket om arbeiderbevegelsens historie i 1980-årene.⁶⁵ På den andre siden hadde flere av arkivets ansatte historikere hatt til dels langvarige permisjoner for å arbeid med eksterne prosjekter, blant annet Trond Bergh fra høsten 1993 til sommeren 1997. Også fungerende leder i Berghs fravær, historikeren Einhart Lorenz, hadde vært eksternt engasjert. Dermed var de ansattes historiefaglige forskning i liten grad blitt integrert i arkivets ordinære virksomhet. Permisjonene førte også til at arkivets ledelse og administrasjon hadde vært “sterkt redusert”.⁶⁶

Samtidig bidro de eksternt finansierte historieprosjektene til å skaffe nødvendige driftsmidler til Arbark, i takt med en stadig mer krevende økonomisk situasjon utover i 1990-årene. For eksempel sto prosjektinntekter og annen egeninntjening for nesten 25 prosent av arkivets inntekter i 1995; et nivå det ikke var enkelt å opprettholde. I 1999 var økonomien svært anstrengt. Antallet ansatte sank. Stillinger ble holdt vakante for å bygge opp egenkapital. Nå ble betalte arkivordningsoppdrag viktigere for arkivets egeninntjening.⁶⁷ Mens inntekt fra forsknings- og formidlingsoppdrag tidligere dominerte, kom utover på 2000-tallet størstedelen av inntektene fra prosjekter med ordning og registrering av arkiv.⁶⁸

I stedet for at arkivets fast ansatte historikere deltok i eksternt finansierte historieprosjekter, ble det etter 2000 mer vanlig å ha historikere utenfra hospiterende ved Arbark mens de arbeidet med sine prosjekter. Det mest omfattende av disse prosjektene var LOs historie i tre bind som kom ut i 2009, og der alle de fire forfatterne hadde kontorplass ved Arbark i prosjektperioden.⁶⁹ Arkivets egenproduserte forsknings- og formidlingsvirksomhet ble i større grad konsentrert rundt utgivelsen av tidsskriftet Arbeiderhistorie og nettbasert formidling. Nedprioriteringen av arkivets historiefaglige aktiviteter etter 2000 hang sammen med økte arbeidsoppgaver i samlingsforvaltningen. I takt med utviklingen av særskilte arkivstudier i Norge har det også skjedd en endring av arkivarrollen. Etter 2010 har Arbark i stor grad vektlagt arkivfaglig utdanning og kompetanse ved ansettelse av arkivarer.

Den digitale utfordringen

Mens Arbark i 1990-årene var preget av en grunnleggende profesjonalisering av samlingsforvaltningen, kom tiden etter 2000 til å bli mer og mer dominert av den økende samfunnsdigitaliseringen. Under arkivets nye leder fra 1999, historikeren Knut Einar Eriksen, ble Arbarks virksomhet i større grad konsentrert rundt to problemstillinger: digitalisering og digital tilgjengeliggjøring av samlingene, og høsting og bevaring av digitalt skapt materiale – både elektroniske publikasjoner, arkiver, foto og audiovisuelt materiale. Arbarks posisjon innenfor det nasjonale privatarkivfeltet ble styrket gjennom en samarbeidsavtale med Riksarkivet i 2001 som definerte arkivets bevaringsområde og fordelte ansvar.⁷⁰ Samtidig økte forventningene om å bli i stand til å kunne håndtere digitalt skapt materiale og elektroniske arkiv. Selv om Arbark i 2003 fant det “lite realistisk å tro at det kan bygges opp en fullverdig kompetanse på dette område ved vår institusjon alene”, satset arkivet på å bygge opp en generell grunnleggende kompetanse som kunne gjøre det mulig å sikre slikt materiale i samarbeid med andre institusjoner.⁷¹

Utover på 2000-tallet fikk arkivet bedre økonomi som følge av nøktern budsjettering, kombinert med inntekter fra eksternt finansierte arkivordningsprosjekter. Også eiernes bidrag til driften økte på grunn av endret beregningsmåte. Fra slutten av 1980-årene utgjorde statlig driftsstøtte om lag 30 prosent av arkivets inntekter, stort sett uavhengig om AP eller de borgerlige partiene hadde regjeringsmakten. Etter en koalisjonsregjering bestående av AP, SV og Senterpartiet overtok i 2005, vokste denne andelen etter hvert til 39 prosent i 2013. Regjeringsskiftet samme år førte til et betydelig kutt. Under den borgerlige koalisjonen som overtok utgjorde statsstøtten om lag 30 prosent av inntektene fram til 2019, da den økte til ca. 35 prosent. Den har den vært siden, også etter at AP og Senterpartiet dannet regjering i 2021. For Arbark har det vært en målsetting å få en forutsigbar statlig driftsstøtte som samsvarer med den samfunnsoppgaven arkivet utfører, uavhengig av hvilken politisk retning som styrer.

I 2010-årene fortsatte vektleggingen av digital tilgang til samlingene og oppbygging av kompetanse for å kunne håndtere de økende digitale dokumentasjons- og informasjonsmengdene. Etter historikeren Frank

Meyer tok over som leder av arkivet i 2011, startet en systematisk digitalisering av de mest brukte kildeaseriene i samlingene til formidling gjennom Arbarks nettside. Digitaliseringen begynte i 2012 med LO og APs trykte beretninger og protokoller og ble senere utvidet til andre typer kilder. Samme år begynte Arbark også å publisere digitaliserte foto på portalen oslobilder.no og fra 2014 på digitaltmuseum.no.⁷²

Det viktigste innsatsområdet var likevel håndtering av digitalt skapte arkiver. For å bygge opp intern kompetanse, designet Arbark i 2015 et prosjekt om høsting og bevaring av ustrukturerte fil/mappearkiver med utgangspunkt i organisasjonen Attacks arkiv, som fikk økonomisk støtte fra Arkivverkets utviklingsmidler.⁷³ Satsingen ble i 2016 fulgt opp med et LO-finansiert utredningsprosjekt som tematiserte avlevering, langtidslagring og tilgjengeliggjøring av arkivmateriale fra LOs og fagforbundenes elektroniske sak- og arkivsystemer. Det innledende utredningsprosjektet ble videreført i et toårig prosjekt med samme tema som fikk støtte fra Arkivverkets utviklingsmidler og ble fullført i 2019.⁷⁴

Arbarks digitale satsinger ble understøttet av personellmessige endringer. En arkivar med arkivutdanning på bachelornivå ble ansatt i 2015. I årene 2015 til 2020 tok en annen arkivar videreutdanning og fullførte et tilsvarende bachelorstudium. I 2017 ble en tidligere arkivarstilling omdannet til en ren IT-stilling og en IT-medarbeider ansatt. Hovedoppgaven var å bygge opp en ny serverstruktur og IT-løsninger innrettet på mottak av digitalt skapt materiale og et tilhørende digitalt depot.

Arbark hadde hele tiden eiernes støtte til å foreta de strukturelle endringene og utvikle digital kompetanse og kapasitet. Arbarks initiativer til metodeutvikling for håndtering av digitale privatarkivet ble også lagt merke til av Kulturdepartementet. Økningen i driftstilskuddet fra 2019 var øremerket til utvikling av løsninger for å ta imot, langtidslagre og formidle digitale privatarkiver i arkivbevaringsinstitusjoner og museer. Arbark kunne dermed gå enda tyngre inn på det digitale metodeutviklingsarbeidet, og argumenterte for at denne virksomheten utgjorde Arbarks bidrag til et nasjonalt løft for arbeidet med digitale privatarkiver.

Intern kompetanseutvikling

I årene som fulgte ble den systematiske oppbyggingen av kompetanse fulgt opp gjennom flere prosjekter støttet av Arkivverkets utviklingsmidler. Et treårig samarbeidsprosjekt som inkluderte Museene i Akershus og Norsk Industriarbeidermuseum tok i årene 2020 til 2023 for seg metodeutvikling i bevaringsinstitusjoner for håndtering av fil- og mappearkiver, sosiale medier og epost fra medlemsbaserte politiske organisasjoner på lokalt, regional og sentralt nivå.⁷⁵ Samtidig skapte Arbarks høsting av en omfattende digital fotodatabase fra LO Media behov for nye metoder i arbeidet. Derfor designet og gjennomførte i 2021 arkivet et utviklingsprosjekt som hadde som mål å utforske og beskrive en metode for mottak, analyse, bearbeiding, tilgjengeliggjøring og langtidslagring av denne type digitalt skapt fotoarkiv.⁷⁶ I årene 2023-2024 lanserte Arbark et metodeutviklingsprosjekt om håndtering av arkiv fra dokumentorienterte databaser uten standardiserte datasettformater.⁷⁷ Det siste utviklingsprosjektet startet i 2025 og omfatter KI-baserte tjenester for metadatapåføring på digitalisert audiovisuelt materiale. Alle disse prosjektene er blitt støttet av Arkivverkets utviklingsmidler.

På digitaliseringsområdet har Arbark siden 2021 samarbeidet med Nasjonalbibliotekets Senter for kulturarvdigitalisering på Mo i Rana om digitalisering av audiovisuelle samlinger. Dette ble senere utvidet til også å omfatte digitalisering av foto. I 2022 bygget Arbark opp en intern produksjonsløype for digitalisering av arkivmateriale. Videre har Arbark siden 2018 fulgt Arkivverkets utvikling av fellesløsningen Digitalarkivet og har en målsetting om å formidle alle typer digitale og digitaliserte samlinger gjennom denne portalen når den nødvendige funksjonaliteten foreligger.

Fram til i dag har Arbark klart å utføre en omfattende kompetanseheving blant personalet og til dels selv utviklet metodikk rundt håndtering av digitalt skapte privatarkiver, både fil-mappearkiv, elektroniske sakssystemer, foto og audiovisuelt materiale. Dette har vært mulig på grunn av eiernes støtte, basert på egeninteresse i at også deres digitale samtidsdokumentasjon kan høstes og bevares. Arkivverkets utviklingsmidler har bidratt med en avgjørende finansiering av dette arbeidet i form av støtte til en rekke avgrensede prosjekter. Arbark har også lyktes med å beholde personale som har opparbeidet særskilt digital kompetanse, noe som har vært viktig i den langsiktige utviklingen. Slik står Arbark godt rustet til å kunne videreføre sitt

samfunnsoppdrag innenfor det digitale området i årene som kommer.

Oppsummering

Perioden fra Arbarks etablering i 1908 og fram til 1945 var preget av arbeiderbevegelsens økende vekst og integrasjon i samfunnet, Konsolideringen av arbeiderbevegelsens organisasjoner muliggjorde etableringen av arkivet, og siden en forsiktig utvikling fram mot andre verdenskrig – først og fremst i form av nye lokaler i takt med samlingens vekst og en begynnende profesjonalisering av driften i siste halvdel av 1930-årene. I denne perioden var eiernes interesse for driften begrenset og driftstilskuddene sparsomme. Arkivet framsto som isolert fra academia og fram til 1936 fra andre bibliotek/arkivmiljøer. Initiativene fra arkivets styre og personale gikk stort sett ut på å be om penger til å opprettholde driften.

Fra 1945 og fram til i dag har en gradvis og underliggende profesjonalisering av selve arkivvirksomheten utgjort en rød tråd. Fra å ha vært et bibliotek med arkiver, ble Arbark fra 1960-årene et arkiv med tilhørende bibliotek. Også forsøk på å gjøre Arbark om til et historiefaglig forskningssenter har vært et tilbakevendende tema. Årsaken til at forsøkene ikke lyktes, kan i overveiende grad tilskrives eiernes manglende finansieringsvilje. I tillegg har det statlige tilskuddet til driften fra 1972 vært knyttet til arkivtjenestene og ikke omfattet forskning.

I gjenreisningsoptimismens ånd støttet LO og AP-ledelsen en markant utvidelse av arkivet i 1945. Arbark burde samsvare med arbeiderbevegelsens nye betydning og selvilde. Gjennom 1960-, 1970- og 1980-årene vokste arkivets virksomhet. Eiernes viktige satsing i begynnelsen av 1960-årene var i stor grad motivert av behovet for å ivareta organisasjonsarkiver. I begynnelsen av 1960- og midten av 1980-årene finansierte eierne store utbygginger i Folkets Hus for å kunne huse de voksende samlingene. Likevel kom forskning og formidling av arbeiderbevegelsens historie til å prege virksomheten. Arbark ble koblet sammen med forskningsmiljøer. Flere historikere ble ansatt.

I 1990-årene var arkivet rammet av generelle økonomiske nedgangstider. Problemene ble forsterket av store investeringsbehov til edb-baserte katalogiseringssystemer og annet kostbart datautstyr. Institu-

sjonsdriften ble innskrenket og i realiteten delfinansiert gjennom at arkivets historikere over lengre tid arbeidet i eksternt finansierte forskningsprosjekter. Samtidig foregikk det en kontinuerlig profesjonalisering av den samlingsorienterte arkiv-, bibliotek- og fotovirksomheten som krevde økte ressurser.

Utviklingen etter 2000 har vært preget av den digitale samfunnsomleggingen. Arbark har gradvis tilpasset seg forventningene om å kunne håndtere elektroniske arkiv og annet digitalt skapt kildemateriale. Det har vært en omlegging til digital tilgjengeliggjøring av samlingene og nettbasert historiefaglig og kulturhistorisk formidling. Arbark har i disse årene blitt stadig mer integrert i det norske privatarkivfeltet og bevaringsfaglige miljøer, for eksempel gjennom samarbeidsavtalen med Riksarkivet, systematiske utviklingsprosjekter finansiert av Arkivverket og samarbeidet med Nasjonalbibliotekets Senter for kulturarvdigitalisering.

Samtidig har det etter 2000 foregått en forsterket dreining av arkivets ressurser bort fra historiefaglig forskning og over til IT-kompetanse og arkivfaglig metodeutvikling. Denne utviklingen har vært motivert i behovet for å kunne ivareta samtidssamlingen som produseres innenfor Arbarks bevaringsområde. Den har også samsvart med Kulturdepartementets forventninger. Økningen i arkivets statlige finansiering fra 2019 var knyttet til en satsing på digitalt skapte privatarkiv. Arbarks prioriteringer og satsinger har også vært tråd med eiernes føringer. Arkivet opplever i dag å ha tillit hos sine eiere, noe som i de siste årene er synliggjort gjennom bevilgninger til omfattende investeringer, blant annet et spesialmagasin for foto i 2024, og annen infrastruktur for håndtering og bevaring av samlingene.

Noter

1. Knut Einar Eriksen, Solveig Halvorsen, Einar A. Terjesen, Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek gjennom 100 år, i *Arbeiderhistorie* 1/2008: 7-69.
2. *Ny Tid* 3.3.1905. "Arbeiderbevægelsens arkiv. Ta vare paa alle foreningsdokumenter!"
3. Arbarks beretning 1908.
4. Arbarks beretning 1909.
5. Arbarks beretning 1910, 1914.
6. Eriksen mf. 2008: 12-13.
7. Arbarks beretning 1926.
8. Eriksen m.f. 2008: 22.
9. Arne Kokkvoll, *Av og for det arbeidende folk*, Oslo 1981:

10. Tom Nilsen, Det røde bibliotek, i *Telemark historie. Tidsskrift for Telemark historielag*, nr. 29, 2008: 105-112.
11. Arbarks beretning 1936.
12. Eriksen m.f. 2008: 25.
13. Tilskuddene fra LO og AP økte fra kr. 2871 i 1935 til kr. 7200 i 1938. Økningen på 150,8 prosent var langt mer enn prisstigningen i perioden (13,5 prosent, jf. Norges Banks priskalkulator).
14. *Beslaglagte bøker*, AL Biblioteksentralen 1995.
15. Arbark, ARK-1001, LO, D14 1945, Arbeiderbevegelsens arkiv 1940 – mai 1945, beretning av Henrik Hjartøy 25.9.1945.
16. Arbarks beretning 1945.
17. Mellom 1939 og 1948 økte eiernes finansiering av driften med nesten 300 prosent (fra kr. 7200 til kr. 28 195), mens prisstigningen i samme periode var på 56,6 prosent, jf. Norges Banks priskalkulator.
18. Eriksen m.f. 2008: 29.
19. Arbarks beretning 1949.
20. LO 52/44-1951, 50/12-1949: Brev til LOs sekretariat fra E. Bull og A. St. Langeland 15.11.1949.
21. LO 52/44-1951, 50/12-1949: Arbeiderklassens historie i Norge – Forskningsoppgaver, E. Bull og A. St. Langeland, januar 1949.
22. Eriksen mf. 2008: 30.
23. LO 52/44-1951: Forslag til LOs administrasjon 9.2.1950.
24. Den historiske komité. Beretning 1950. Prosjektmedarbeideren var cand.philol. Aage Henriksen.
25. Den historiske komité. Beretning 1951.
26. Arbark, Protokoll styremøte 1.12.1958.
27. Trond Bergh, *Storhetstid 1945-1965*, bd. 5 i Arne Kokkvoll og Jakob Sverdrup (red.), *Arbeiderbevegelsens historie i Norge*, Oslo 1987: 447.
28. Brev fra AP til Arbark 15.12.1958; Brev fra LO v/Konrad Nordahl til Arbarks styre 31.12.1958.
29. Arbark, protokoll styremøte 11.4.1959; Vurdering av Edvard Bull 9.4.1959.
30. Protokoll fra møte i Samarbeidskomiteen DNA-LO 17.4.1959.
31. Brev til LO og DNA 23.9.1961.
32. Arbark, protokoll styremøte 6.11.1961.
33. Arbark, ARK-1001, LO, Dd 432, Notat til LOs sekretariat fra Arbarks styre v/ Henrik Hjartøy 8.11.1961.
34. Fra 1962 ble driftsstøtten markant økt. Finansieringen var i 1963 på kr. 195 425, en vekst på over 600 prosent sammenliknet med i 1948. Prisstigningen i samme periode var på 81,6 prosent, Jf. Norges banks priskalkulator.
35. Arbark, ARK-1001, LO, Dd 432, Udatert og usignert notat.
36. Arbark beretning 1963.
37. Arbark beretning 1966.
38. Arbark beretning 1969.
39. Eriksen m.f.: 36. Arbeiderbladet 1962.
40. Brev fra den sovjetiske ambassade 17.08.1964.
41. Rapport av Arne Kokkvoll 1.10.1964.
42. Brev til A. Kokkvoll fra J.R. van der Leeuw, International Institute for

- Social History, Amsterdam 28.12.1966.
43. Brev fra Arne Kokkvoll til Paul Engstad 23.8.1965.
44. Alf R. Jacobsen, Finn Sjøe, Ronald Bye, *De visste alt... Rapporter fra niende etasje*, Oslo 1993: 70-72; Trond Bergh, Knut Einar Eriksen, *Den hemmelige krigen. Overvåking i Norge 1914-1997*, bind 2, *Storhetstid og stormkast 1955-1997*, Oslo 1998: 398.
45. Eriksen m.f. 2008: 37.
46. Eriksen m.f. 2008: 41-43.
47. Arbeiderbladet 29.11.1969. "60 års jubilar med revolusjonære tradisjoner."
48. Guro Nordby & Frank Meyer, Arbeiderbevegelsens regionale arkiver. Fra grasrot til institusjonalisering, i *Arbeiderhistorie* 2018: 76.
49. Pryser 2024:
50. Nordby & Meyer 2018: 79.
51. Fra 1971 til 1980 økte finansieringen med 325 prosent fra kr. 435 403 til kr. 1 825 000 (prisstigningen var på 110 prosent, jf. Norges Banks priskalkulator.)
52. Protokoll årsmøte 16.1.1970; Beretning 1989.
53. For eksempel Svein Damslora, Arnfinn Malme, Einar Terjesen, Einhart Lorenz.
54. Forum for arbeiderbevegelsens historie, notat 26.9.1974; Protokoll styremøte 30.9.1974.
55. Arne Kokkvoll, *Av og for det arbeidende folk. Streif i arbeiderbevegelsens kulturhistorie*, Oslo, Tiden 1981; Svein Damslora, *Vi har gått under faner og flagg*, Oslo, AOF 1981.
56. Lill-Ann Jensen & Svein Damslora, *Bildet som våpen. Norsk arbeiderbevegelsens bruk av bildet i kamp og agitasjon*, Oslo Tiden 1984.
57. Eriksen m.f. 2008: 46-49.
58. Tore Pryser, *I min tid. Historiefaglige betraktninger*, Rånåsfoss, 2024: 78-83.
59. Frank Meyer, *Tidsskrift for arbeiderbevegelsens historie 40 år*, *Arbeiderhistorie* 30 år. Et bidrag til forståelsen av det norske historiske felt, i *Arbeiderhistorie* 2018: 97-98.
60. Fra 1984 til 1986 økte LOs driftstilskudd fra kr. 1 847 000 til kr. 3 000 000 (62,4 prosent).
61. Eriksen mf. 2008: 54.
62. "Utfordringer og visjoner. Noen tanker om arkivets situasjon og framtid", notat av Trond Bergh, oktober 1990.
63. "Utfordringer og visjoner. Noen tanker om arkivets situasjon og framtid", notat av Trond Bergh, oktober 1990.
64. "Innstilling om arkivets situasjon og framtid", 10.9.1992.
65. Eriksen mf. 2008: 58.
66. "Veien videre. Status og utviklingsplan for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek 1998-2002".
67. Arbark årsrapport 2000.
68. "Evalueringsplan av AABs virksomhet for perioden 1998-2002".
69. Finn Olstad, *LOs historie 1899-1935. Med knyttet neve*; Inger Bjørnhaug og Terje Halvorsen, *LOs historie 1935-1969. Medlemsmakt og samfunnsansvar*; Trond Bergh, *LOs historie 1969-2009. Kollektiv fornuft*, Pax, Oslo 2009.

70. "Avtale om kartlegging, bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv i Norge", 7.3.2001.
71. "Strategisk plan for Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek for 2003-2007 (femårsplan)".
72. "Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Årsrapport 2012".
73. "Prosjektrapport. Private elektroniske arkiver i Norge – uttrekk, testing, sikring", Arbark 2016.
74. "Faglig rapport. Bite for bite. Utredning av arbeiderbevegelsens kompetanse og rutiner for å ta vare på og formidle elektroniske arkiver", Arbark 2017; "Prosjektrapport. Farvel DBS. Utredning av metoder for datahøsting fra private databasesystemer", Arbark 2019.
75. "Prosjektrapport. Fra grasrota til Stortinget - å dokumentere politiske partier i en digital tid", Arbark, Museene i Akershus og Norsk industri-arbeidermuseum 2023.
76. "Prosjektrapport. Metodeutvikling for bearbeiding, tilgjengeliggjøring og langtidslagring av større digitalt skapte fotoarkiv", Arbark 2021.
77. "Utenfor NOARK – håndtering av dokumentorienterte databaser. Prosjektrapport 26. mars 2025", Arbark 2025.

Abstract

Ole Martin Rønning, Labour Movement's Archives and Library 1908-2025. Past cultural heritage and present digitization of society, *Arbejderhistorie* 2, 2025, pp. xx-xx.

This article examines the development of the Norwegian Labour Movement's Archives and Library in Oslo (Arbark) from its establishment in 1908 to the present day. The text describes and analyses the archive within a changing social context and focuses on the intentions of the owners, the Norwegian Labour Party and the Confederation of Trade Unions, as well as the archive's own ambitions, and tries to identify factors that have been decisive at important cross-roads of change. The article also highlights current challenges and solutions related to the general digitalization of society that has taken place over the past few decades.

Ole Martin Rønning
Ph.d., daglig leder af Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek i Oslo.
ole.martin.ronning@arbark.no